



SMALL BUSINESS

ESSENTIAL TAX GUIDE

(Xitsonga)



Follow us on



SARS
At your service

Xiletelo xa Nkoka xa SARS xa Xibalo xa Mabindzu Lamatsongo

Xiletelo lexi xi nyika mahungu ma nkoka eka Mabindzu Lamatsongo, Lamatsongo Swinene na ma le Xikarhi (SMMEs) na swiboho swa wona swa xibalo leswi yelanaka na ntsariso wa xibalo, ku fayiriwa ka mitlheriso, na hakelo eka Vukorhokeri bya Xibalo bya Afrika-Dzonga (SARS). Xi tlhela xi katsa mahungu eka mixaka yo hambanahambana ya xibalo lexi u nga na vutihlamuleri eka xona hi ku ya hi vukulu na ntumbuluko wa bindzu ra wena.

Hi ku nyikiwa vutihlamuleri bya xibalo na xinawu leswi fambisanaka na swivumbeko swo hambana swa bindzu, swi na nkoka ku kumisisa muxaka wa enthithi leyi u tsakelaka ku yi tumbuluxa ku nga si sungula mitirho ya bindzu a wena.

Vutihlamuleri bya N'wini wa Bindzu

Vini va bindzu va na vutihlamuleri byo fayila no endla hakelo eka SARS hi ndlela yo lulama na hi nkarhi.



Tihakelo ta xibalo

Tihakelo ta xibalo ti nga endliwa hi ku tirhisa eFiling kumbe rhumelo wo kongoma wa le bangi. Tihakelo ti fanele ku endliwa hi nkarhi ku papalata ntswalo na mixupulo. SARS yi nge he amukeli hakelo ya ticheke endzhaku ka N'wendzamhala 2020.



Nhlayiso wa tirhekhodo

Nhlayiso wa kahle wa tirhekhodo wu ku pfuna ku hlamusela leswi tivisiweke eka mitlheriso ya wena ya xibalo xa malinghena loko SARS yi ri na swivutiso swa mayelana na mahungu lama tivisiweke eka ntlheriso wa wena. Ku hlayisa tidokhumente to seketela to fana na swilipi swo xava, tiinvhoyisi, tirhasiti, swilipi swa diphoziti swa le bangi na tidokhumente tin'wana swi ta ku pfuna ku fambisa timhaka ta wena ta xibalo no tiyisisa leswaku u tshama u landzelela xibalo.

Mixaka ya bindzu na vutihlamuleri bya xibalo

Mixaka ya bindzu	Nhlamuselo	Vutihlamuleri bya xibalo
Muxavisiyexe/ N'wini	U tirha eka xikalu lexisongo no fambisiwa hi vanhu lava nga tithola vona vini. Swi katsa mabindzu lama nga riki ma ximfumo. A ku na xilaveko xo titsarisela na Khomixini ya Nhundzu ya swa Vutlhari na Khampani (CIPC).	Titsariseli Xibalo xa Malinghena (PIT) no tivisa malinghena ya bindzu ra wena hi lembe eka Ntlheriso wa Xibalo xa Malinghena ya Vanhu vona Vini (ITR12). U fanele ku hakela SARS ku nga si fika siku ro hetelela leri kombisiweke eka • Xitiviso xa Nhlaluvu (ITA34). • Titsariseli VAT – loko u ringanerile Titsariseli PAYE – loko u ringanerile na swibalo swo Hlawuleka swa Mabindzu Lamatsongo: Xibalo xa Mali hinkwayo leyi Endliwaka hi Bindzu, Mabindzu Lamatsongo Tikhoporexini (SBC) kumbe ETI. • Hakelo ya swibalo leswi kolotiwaka.
Vutirhisani	Vanhu vambirhi kumbe votala lava nga na ntsakelo wo fana lava hlanganaka ku fambisa bindzu. A ku na xilaveko xo titsarisela na CIPC. Mutirhisani un'wana na un'wana u ta hakerisiwa xibalo etlhelho hi ku ya hi nkavelo wa yena eka bindzu.	Titsariseli Xibalo xa Malinghena (PIT) no tivisa malinghena ya bindzu ra wena hi lembe eka Ntlheriso wa Xibalo xa Malinghena ya Vanhu vona Vini (ITR12). U fanele ku hakela SARS ku nga si fika siku ro hetelela leri kombisiweke eka Xitiviso xa Nhlaluvu (ITA34). • Titsariseli VAT – loko u ringanerile • Titsariseli PAYE – loko u ringanerile na swibalo swo Hlawuleka swa Mabindzu Lamatsongo: Xibalo xa Mali Hinkwayo leyi Endliwaka hi Bindzu, SBC kumbe ETI. • Hakelo ya swibalo leswi kolotiwaka.
Tikhampani ta Phurayivhete/Mani na Mani kumbe Khoporexini yo Pfaleka	Bindzu ra ximfumo leri lavekaka ku titsarisela na CIPC no kuma nomboro ya ntsariso wa khampani. Khampania yi katsiwi eka n'wini naswona n'wini u laveka ku rhumela Xibalo xa Malinghena ya Munhu yena N'wini.	Ntsariso lowu tiendlekelaka wa Xibalo xa Malinghena ya Bindzu (CIT) loko kutsariseriwa na CIPC no tivisa CIT hi lembe eka ITR14 • Titsariseli VAT – loko u ringanerile • Titsariseli PAYE – loko u ringanerile na swibalo swo Hlawuleka swa Mabindzu Lamatsongo: Xibalo xa Mali Hinkwayo leyi Endliwaka hi Bindzu, SBC kumbe ETI. • Hakelo ya swibalo leswi kolotiwaka.

Mixaka ya bindzu	Nhlamuselo	Vutihlamuleri bya xibalo
Khooparethivhi	Khooparethivhi yi vumbiwa loko ntlawa wa vanhu, lava nga na mitsakelo yo fana va hlangana ku fikelela xikongomelo xo karhi xa swa ikhonomi, xa vanhu kumbe xa ndhavuko, xo fana na xitokofela, bindzu ra vaaki ra swa vurimi, na swin'wana. Khooparethivhi yi laveka leswaku yi ti tsarisela na CIPC. Tikhoparethivhi ti hakerisiwa xibalo tanihi tikhampani.	Vona Tikhampani ta Phurayivhete/Mani na Mani kumbe Tikhoporexini to Pfaleka.

Xana u titsarisela rini xibalo?



Endzhakukaloko u tsariserile khampani ya wena na Khomixini ya Nhundzu ya swa Vutlharhi na Khampani (CIPC) leyi khale a yi vuriwa CIPRO eka www.cipc.org.za, SARS yi ta ku tumbuluxela nomboro ya rheferense ya Xibalo xa Malinghena ya Khampani (CIT). Muyimeri wa khampani u fanele ku titsarisela eka SARS eFiling ku engetela leswintshwa eka mahungu no endla tirhiransakixini hi ndlela ya xielekitironi na xihatla eka SARS.

Vatitirhi/Muxavisiyexe kumbe vanhu lava nga eka Vutirhisani va fanele va titsarisela Xibalo xa Malinghena ya Munhu Yena N'wini (PIT) hi ku kongoma na SARS hi ku tirhisa SARS eFiling.

Vutihlamuleri bya Wena bya Xibalo

Munhu loyi a titirhaka kumbe loyi a nga na bindzu, u fanele ku tsarisa bindzu ra yena na SARS, fayila mittheriso ya wena ya xibalo no hakela swibalo leswi lavekaka hi nkarhi.

Xana u titsarisela rini xibalo xa Malinghena.

Endzhakukaloko u tsariserile khampani ya wena na Khomixini ya Nhundzu ya swa Vutlharhi na Khampani (CIPC) eka www.cipc.org.za, SARS yi ta ku tumbuluxela hi ndlela leyi tiendlekelaka nomboro ya rheferense ya Xibalo xa Malinghena ya Khampani (CIT). Muyimeri wa khampani u fanele ku titsarisela eka SARS eFiling ku engetela leswintshwa eka mahungu no endla tirhiransakixini hi ndlela ya xielekitironi na xihatla eka SARS.

Vatitirhi/Muxavisiyexe kumbe vanhu lava nga eka Vutirhisani va fanele va titsarisela Xibalo xa Malinghena ya Munhu Yena N'wini (PIT) hi ku kongoma na SARS hi ku tirhisa SARS eFiling.

Vutihlamuleri bya N'winyi wa Bindzu

Vini va bindzu va na vutihlamuleri byo fayila no endla hakelo eka SARS hi ndlela yo lulama na hi nkarhi. Leswi a swi khathaleki leswaku u na Mutokoti wa swa Xibalo kumbe un'wana loyi a tirhanaka na timhaka ta wena ta xibalo.

Tihakelo ta xibalo

Tihakelo ta xibalo ti nga endliwa hi ku tirhisa eFiling kumbe rhumelo wo kongoma wa le bangi. Tihakelo ti fanele ku endliwa hi nkarhi ku papalata ntswalo na mixupulo. SARS yi nge he amukeli hakelo ya ticheke endzhaku ka N'wendzambahala 2020.

Nhlayiso wa tirhekhodo

Nhlayiso wa kahle wa tirhekhodo wu pfuna ku hlamusela leswi tivisiweke eka mitlheriso ya wena ya xibalo xa malinghena leyi tirhaka loko SARS yi ri na swivutiso leswi tivisiweke eka ntlheriso wa wena. Ku hlayisa tidokhumente to seketela to fana na swilipi swo xava, tiinvhoyisi, tirhasiti, swilipi swa diphoziti swa le bangi na tidokhumente tin'wana swi ta ku pfuna ku fambisa timhaka ta wena ta xibalo no tiyisisa leswaku u tshama u landzelela xibalo. Tirhekhodo ti fanele ku hlayisiwa ntlhanu wa malembe ku sukela eka siku ro fayila ntlheriso.

Tindlela ta xihatla to burisana na SARS

Mimbhurisano ya wena na SARS yi ta humelela eka inthanete hi ku tirhisa SARS eFiling. Loko u xavisa tanihi munhu hi yexe naswona u nga ri na Nomboro ya Rheferense ya Xibalo xa Malinghena, u fanele ku titsarisela tanihi muhakelaxibalo ku sungula eka eFiling ku tumbuluxa phurofayili, naswona u ta tumbuluxeriwa nomboro ya rheferense ya xibalo.

Ku titsarisela eFiling:

Endzela webusayiti ya SARS www.sars.gov.za no tlilika eFiling ku landzela 'REGISTER NOW'; kumbe Loko u xavisa tanihi Muxavisiyexe kumbe u ri eka Vutirhisani - Kopa SARS MobiApp ku suka eka Google Play Store (Android) kumbe App Store (switirhisiwa swa Apple) no photosa eka 'REGISTER'.

U nga tlhela u langutisa vhidiyo ya le ka inthanete ya "How to register for eFiling" eka Chanele ya YouTube ya SARS.

Endzhakukaloko vuxokoxoko bya wena byi ngenisiwile leswintshwa, ngopfungopfu vuxokoxoko bya le bangi na muyimeri wa khampani, u nga titsarisela swibalo swin'wana swo fana na VAT, PAYE na swo tala eka eFiling, handle ko endzela rhavi ra SARS.

Swibalo swo hlawuleka leswi faneleke mabindzu lamatsongo

Ku na mihlohlotelolo yo hambanahambana ya xibalo leyi kumekaka eka mabindzu lamatsongo lama ringaneleke ku fana na Xibalo xa Mali hinkwayo leyi Endliwaka hi Bindzu (TOT), Swibalo wa Khoporexini ya Mabindzu Lamatsongo (SBC) na Nhlohlotelolo wa Xibalo wa Muthori (ETI)

1. Xibalo xa Mali hinkwayo leyi Endliwaka hi Bindzu (TOT)

Xibalo xa Mali Hinkwayo leyi Endliwaka hi Bindzu xi kongomisiwile eka hunguteni no olovisa vulandzelelanawu bya xibalo na ndzhwalo wa vulawuri eka mabindzu

lamatsongo lama nga na mali hinkwayo leyi endliwaka hi bindzu yo fikela eka R2,3 million kumbe ehansi hi lembe.

Sisiteme ya Xibalo xa Mali hinkwayo leyi endliwaka hi bindzu i sisiteme yin'we leyi sivaka Xibalo xa Malinghena, Xibalo xa Nkarhinyana, Xibalo wa Mivuyelo ya Xuma, na Xibalo xa Tidivhidende. Mabindzu lama ringaneleke ma ta tivisa no hakela xibalo xin'we (1) (handlekalolo ku ri na nhlawulo wa VAT kumbe PAYE) no sungula ku hakela xibalo loko mali hinkwayo leyi endliwaka hi bindzu hi lembe yi hundza R600 000.

Bindzu leritsongo leri tsariseriweke Xibalo xa Mali Hinkwayo leyi Endliwaka hi Bindzu ri nga hlawula ku ti tsarisela VAT

2. Khoporexini ya Bindzu Leritsongo (SBC)

Mabindzu lamatsongo lama nga na mali hinkwayo leyi endliwaka hi bindzu yo fikela eka R20 million ma nga ringanela ku hakela Xibalo xa Malinghena eka mpimo wa xibalo lowu hungutiweke. Loko u kombisa leswaku u bindzu leritsongo eka Ntlheriso wa Xibalo xa Malinghena (ITR14), no ringanela swilaveko hinkwaswo, mipimo leyi hungutiweke yi ta tirhisiwa hi ndlela leyi tiendlekelaka. A ku na xilaveko xo endla xikombelo xa mipimo leyi hungutiweke hikuva xiyimo xa SBC xi ta kumisisiwa hi ku tirhisa vuxokoxoko eka ITR14 ya wena.

Xibalo xa Mixavo (VAT)

Mabindzu lama nga na mpimanyiso kumbe mali hinkwayo leyi endliwaka hi bindzu yo tlula R2,3 million ma laveka ku titsarisela no hakerisa 15% ya VAT eka miphakelo ya tindhundu lowu hakerisiwaka xibalo na vukorhokeri.

Mikhetekanyo ya ntsariso wa VAT:

Ntsariso lowu bohaka	Ntsariso hi ntsakelo
U ta laveka ku titsarisela VAT loko miphakelo ya wena leyi hakerisiwaka xibalo yi tlula R2,3 million, eka nkarhi wa 12 wa tin'hwetl kumbe u langutela leswaku miphakelo ya wena leyi hakerisiwaka xibalo yi nga tlula ntsengo wolowo hi ku ya hi xiboho xa kontiraka yo tsariwa.	U nga endla xikombelo xa ntsariso hi ntsakelo loko ku ve miphakelo ya wena leyi hakerisiwaka xibalo yi ri hansi ka R2,3 million. Xilaveko hi leswaku miphakelo leyi hakerisiwaka xibalo leyi endliweke yi fanele ku va yi hundzile mpimohansi wa R120 000 kumbe wu languteriwa ku hundza R120 000 eka nkarhi wa 12 wa tin'hwetl. Ntsariso wa VAT hi ku tirhisa SARS eFiling swa hatlisa no olova.

Xibalo-Hi-Ku-Ya-Hi-Muholo (PAYE)

Muthori loyi a titsariseleke kumbe a faneleke ku titsarisela na SARS eka PAYE u ta tlhela a laveka leswaku a titsarisela no hakela Levhi ya Nhluvukiso wa Vuswikoti (SDL) na tihakelo ta Nkwama wa Ndzindzakhomo wa Vupfumalantirho (UIF) eka SARS.

Tiyisisa leswaku u titsarisela na SARS eka 21 wa masiku ma bindzu endzhaku ko hundzuka muthori, susa PAYE na UIF ku suka eka miholo ya vatirhi va wena kumbe tihakelo no swi hakela eka SARS n'hwetl na n'hwetl. Tihakelo leti ti fanele ti endliwa eka nkombo ((7) wa masiku endzhaku ka mahelo ya n'hwetl. Loko miholo ya vatirhi yi ri henhla ka mipimo leyi vekiweke.

Xibalo xa Nkarhinyana

Tikhampani hinkwato ti tsariseriwile Xibalo xa Nkarhinyana endzhaku ka ntsariso wa Xibalo xa Malinghena ya Khampani hi ndlela leyi tiendlekelaka hi yoxe. Vanhu lava nga na mabindzu lamatsongo no hola malinghena ku suka eka bindzu leri, ku nga katsiwi muholo, va fanele va titsarisela Xibalo xa Nkarhinyana. U fanele ku tata no rhumela Ntlheriso wa Hakelo ya Xibalo xa Nkarhinyana (IRP6) kambirhi hi lembe no endla hakelo ya mpimanyiso wa wena wa malinghena.

Ntlheriso lowu wu nga fayiliwa hi ku tirhisa SARS eFiling. Loko u titsariserile Xibalo xa Mali hinkwayo leyi endliwaka hi bindzu, a wu fanelangi ku rhumela IRP6.

Xibalo xa Malinghena ya Mabindzu (CIT)

Tikhampani ti fanele ku tivisa malinghena ya tona hi lembe hi ku rhumela Ntlheriso wa Xibalo xa Malinghena (ITR14) loko ntsariso wa tona wu ta va wu hetisisiwile Ntviso wu fanele wu va wu lulamile, no vula malinghena hinkwayo na tihakelo leswaku nhlaluvohenhla kumbe nhlaluvohansi wa xibalo wu papalatiwa. Eka lembe ra nhlaluvo leri helaka hi, kumbe endzhaku ka ti 31 Nyenyakulu 2023, mpimo wa Xibalo xa Malinghena ya Bindzu i 27% (khale a ku ri 28%).

Mikarhi ya rhumelo wa Ntlheriso wa Xibalo hi ku ya hi muxaka wa xibalo.

Muxaka wa xibalo	Mikarhi ya rhumelo	Fomo ya xibalo	Tinotsi
Xibalo xa Malinghena ya Mabindzu (CIT)	Kan'we hi lembe hi ku ya hi mahelo ya lembeximali ya khampani	ITR14	Khampani yi na 12 wa tin'hwetl ku rhumela ITR14 endzhaku ka mahe-lo ya lembeximali. Makumu ma lembeximali ma kombisiwile eka setifikheti ya ntsariso wa khampani ku suka eka CIPC
Xibalo xa Malinghena ya Munhu Yena N'wini (eka vanhu lava titirhaka)	Kan'we hi lembe tani-hileswi swi tivisiweke ha kona enkarhini wa nguva yo fayila	ITR12	Vaxavisivoxe, vatitirhi na vanhu vona vini eka vutirhisininakulobye va fanele va tivisa malinghena ya vona ya bindzu eka ntlheriso wa xibalo xa munhu yena n'wini

Muxaka wa xibalo	Mikarhi ya rhumelo	Fomo ya xibalo	Tinotsi
VAT	Eka tin'hweti timbirhi tin'wana na tin'wana ku nga si fika ti 25	VAT201	Nkarhi wu ta nyiketiwa eka ntsariso, naswona tikhampani tin'wana ti nga laveka ku rhumela n'hweti yin'wana na yin'wana
PAYE	N'hweti yin'wana na yin'wana kumbe ku nga si fika ti 7	EMP201	Rhumelo wu fanele ku endliwa eka nkombo (7) wa masiku endzhaku ka n'hweti leyi xibalo xi nga susiwa eka mutirhi.
Xibalo xa Nkarhinyana	Kambirhi hi lembe	IRP6	Eka tikhampani: Rhumelo wo sungula wu fanele ku endliwa eka ntsevu (6) wa tin'hweti ku sukela eku sunguleni ka lembeximali. Rhumelo wa vumbirhi wu fanele ku endliwa emakumu ka lembeximali ra wena. Eka vanhu vona vini: Rhumelo wo sungula wu fanele ku endliwa hi to 30 Mhawuri naswona rhumelo wa vumbirhi wu fanele ku endliwa hi ti 28/9 Nyenyenyana lembe rin'wana na rin'wana.
Xibalo xa Mali hinkwayo leyi endliweka hi bindzu	Kan'we hi lembe	TT03	Rhumelo wa mittheriso ya xibalo xa mali hinkwayo leyi endliwaka hi bindzu wu endliwa kan'we hi lembe ku fambisana na ku hela ka lembe ra khampani kumbe rhumelo wa mittheriso ya xibalo xa malinghena ya lembe, exikarhi ka ti1 Mawuwani na ti 31 Sunguti ta lembe leri landzelaka ra vanhu.
Ndzinganiso wa timali wa Muthori	Mahelo ya Nhlangua na mahelo ya Mudyaxihi	EMP501	Rhumelo wa Masungulo wu fanele ku rhumeriwa emakumu ka Nhlangua naswona rhumelo wo hetelela wu rhumeriwa emakumu ka Mudyaxihi

XILANDZULO: Mahungu lama nga kona eka tluka leri ma kongomisiwe tanihi vuleteri naswona a ma tekiwi tanihi rheferense ya xinawu, kumbe nawu wo boha. Mahungu a ma teki ndhawu ya nawu naswona vahlayi lava kakanaka mayelana na xiphemu xihhi na xihhi xa mahungu lama kombisiweke eka tluka va fanele ku languta nawu lowu faneleke kumbe ku lava vonelo ra xinawu ku suka eka munhu loyi a faneleke.

Ku kuma vuxokoxoko byo tala u nga -

- Endzela pheji ra Bindzu Leritsongo eka webusayiti ra SARS www.sars.gov.za.
- Bela SARS Contact Centre riqingho eka 0800 007277.
- Buka xitshembisano erhavini ra SARS hi ku tirhisa sisiteme ya hina ya eBooking eka www.sars.gov.za.
- Loku u ba riqingho u ri entsungeni wa malwandle, bela eka +27 11 602 2093 (ntsena exikarhi ka 8am na 4pm enkarhini wa le Afrika-Dzonga).

Contact Us



e-Contact

Visit the Small Business
page on the SARS website
www.sars.gov.za

Book an appointment on
www.sars.gov.za



Phone

SARS Contact Centre
0800 007277

If calling from abroad,
on +27 11 602 2093
(only between 8am and
4pm South African time).

SCAN ME



Follow us on



2020

